

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

ARMENIEN – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2019

I. SAMMANFATTNING

Sedan den så kallade Sammetsrevolutionen 2018 och nyvalet i december samma år har de demokratiska institutionerna och respekten för de mänskliga rättigheterna stärkts i Armenien. Det gäller bland annat yttrandefriheten samt förenings- och församlingsfriheten. Utmaningar kvarstår dock bland annat vad gäller rättsväsendet, svaga offentliga institutioner och den fortsatta kampen mot korruption. Armeniens konstitution och övrig lagstiftning speglar ambitionen att garantera alla individer de mänskliga rättigheterna. I praktiken finns det dock brister i tillämpningen av lagstiftningen som hindrar många människor från att fullt ut åtnjuta dessa rättigheter.

Sedan maktskiftet 2018 bedriver Armeniens regering och statliga institutioner ett mer aktivt arbete för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna i landet. Regeringen har antagit en handlingsplan på området för perioden 2020 - 2022. Det internationella samfundets ökande engagemang förbättrar förutsättningarna för ett uthålligt reformarbete.

Rättsväsendet är i stort behov av reformer och prioriteras i den nuvarande armeniska regeringen. Regeringen har bland annat vidtagit åtgärder för att bekämpa korruptionen inom rättsväsendet. En antikorrptionskommission inrättades 2019. En genomgripande granskningsprocess för domarkandidater, som ett led i att öka rättsväsendets oberoende, diskuteras i parlamentet.

Yttrande-, press- och informationsfriheten har stärkts sedan 2018. Mediefriheten har ökat liksom möjligheten för den enskilde att göra sin röst hörd, utan repressalier. Samtidigt styrs fortsatt delar av armenisk media av starka ägarintressen, vilket påverkar nyhetsförmedlingen och bidrar till inrikespolitisk polarisering.

Regeringens dialog med civilsamhället har påtagligt utvecklats och deras möjligheter att verka har förbättrats de senaste två åren. Samma positiva utveckling har däremot inte kunnat skönjas med arbetet för ökad jämställdhet och motverkande av våld i nära relationer, företrädesvis på grund av motstånd i vissa politiska läger och i den allmänna opinionen. Stereotypa uppfattningar om hbtq-personer är vanligt förekommande. För organisationer som arbetar för att stärka hbtq-personers fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter är det fortfarande en utmaning att kunna verka öppet och att nå ut med sina budskap. Hbtq-personers delaktighet i den offentliga debatten är därmed begränsade.

Det råder begränsad transparens gällande omständigheter kring dödsfall och personskador inom militären. Problemen har under senare tid i högre grad uppmärksammats av media. Armenien och grannlandet Azerbajdzjan befinner sig sedan början av 1990-talet i en utdragen konflikt över regionen Nagorno-Karabach. Närmare 20 procent av Azerbajdzjans territorium står under armenisk kontroll och båda sidor bryter mot det eldupphör som undertecknades 1994. Beskjutning med dödliga utgång förekommer regelbundet.

Det finns ett reformbehov inom polisväsendet som bland annat omfattar ökad öppenhet, transparens och bättre bemötande av misstänkta respektive brottsoffer. Motsvarande gäller tillämpningen av anhållande- och häktningsbestämmelser.

Mötes- och föreningsfriheten är lagstadgad. Rätten till mötesfrihet respekterades under Sammetsrevolutionen och fortsätter att upprätthållas. Lagstiftningen garanterar religions- och övertygelsefrihet. Den armeniska apostoliska kyrkan har en dominerande ställning i landets religiösa liv, medan utrymmet för andra trosinriktningar är mer begränsat.

Bristande jämställdhet utgör fortsatt ett problem. Kvinnors deltagande på arbetsmarknaden liksom inom politiken är betydligt lägre än männens. Andelen kvinnliga ledamöter i parlamentet ökade dock något i

parlamentsvalet 2018. Mellan stad och landsbygd råder stor skillnad i attityder avseende kvinnors roll i samhället.

Barnets rättigheter skyddas enligt lag, men brister förekommer i tillämpningen av lagstiftningen. Regeringen har särskilt uppmärksammat problem med våld mot barn i hemmet.

Personer med funktionsnedsättning möter svårigheter att delta på likvärdiga villkor i samhället.

II. RÄTTSTATENS PRINCIPER

Riksåklagaren utses av parlamentet med kvalificerad majoritet.

Domstolsväsendet är enligt lag oberoende, men i praktiken har politisk inblandning i enskilda rättsfall förekommit. Allmänhetens förtroende för rättsväsendet är lågt, visar en opinionsundersökning av Baltic Surveys 2019. Korruptionen är utbredd och utgör ett omfattande problem. Sedan Sammetsrevolutionen 2018 har regeringen vidtagit åtgärder för att bekämpa korruptionen inom rättsväsendet. Bland annat har en kommission för att förhindra korruption inrättats, dit även allmänheten kan vända sig med klagomål. I parlamentet pågår en intensiv debatt om att införa en genomgripande granskningsprocess för domarkandidater som ett led i att öka rättsväsendets oberoende.

Civilsamhällesorganisationer rapporterar om minskad förekomst av korruption i samband med myndigheters beviljande av tillstånd och licenser de senaste två åren, men att misstänkta fall av korruption fortfarande förekommer. Flera rättsprocesser rörande korruption (upphandlingar, tillstånd för att bedriva näringsverksamhet med mera) har inletts mot tidigare politiker, däribland en president och ett antal ministrar, samt mot högt uppsatta tjänstemän förknippade med den tidigare regeringen.

Offentlighetsprincipen garanteras i lag. Myndigheter är skyldiga att besvara allmänhetens förfrågningar och begäran att ta del av information. En enskild medborgare som har begärt ut information från en myndighet kan vända sig till förvaltningsdomstolen med ett överklagande i det fall myndigheten vägrar lämna ut information eller inte agerar tillräckligt skyndsamt.

Polis och säkerhetstjänst är direkt underställda regeringen, med institutionellt oberoende garanterat i lag. De är inte ministerier, vilket innebär att

parlamentets möjligheter till granskning är begränsade. Efter Sammetsrevolutionen har förändringar på ledande befattningar inom poliskår, säkerhetstjänst och andra institutioner påbörjats, men genomgripande reformer har inte genomförts.

Enligt Transparency Internationals index över upplevd korruption återfinns Armenien på plats 77 av 198 länder 2019. Det innebär en förbättring jämfört med året innan då landet återfanns på plats 105 av 180 länder.. Armenien finns inte med bland de länder som rankas i World Justice Projects rättsstatsindex 2019.

Andra svagheter i rättssystemet, som under flera år tagits upp i människorättsombudsmannens rapportering, rör bland annat försvarets rätt att konfrontera vittnen och att domstolar i många fall inte tar hänsyn till åtalades uppgifter att de utsatts för tortyr eller våld i syfte att tvinga fram bekännelser. När uppgifter om framtvungade bekännelser tas i beaktande sker det ofta för sent i processen, när spåren av sådan behandling inte längre finns kvar.

Rättssäkerhet

Lagstiftningen ger alla medborgare lika rätt att anmäla brott och att få sina ärenden prövade i domstol i en rättvis rättegång. Huvudregeln är att rättegångarna är offentliga, men om särskilda skäl föreligger kan en förhandling hållas bakom stängda dörrar.

Opinionsundersökningar har visat på en utbredd uppfattning bland allmänheten om att ekonomiskt inflytelserika personer kan undgå åtal eller på annat sätt få mildare straff. Reformen inom rättsväsendet är högt prioriterade av regeringen, vilket bland annat tagit sitt uttryck genom åtgärder för att bekämpa korruptionen och öka domstolsväsendets oberoende. En av regeringen tillsatt expertkommitté väntas mot slutet av 2020 lägga fram förslag till förändringar av grundlagen med fokus på att stärka rättssystemet.

Utdragna ledtider för rättsliga processer är en utmaning för rättsväsendet. Det råder brist på domare samtidigt som antalet domstolsärenden ökar, vilket leder till långa handläggningstider och uppskjutna domstolsförhandlingar. Till exempel uppgår handläggningstiden till 570 dagar för ett domstolsbeslut vid en kontraktstvist, enligt Världsbanken.

Armeniens människorättsombudsman pekar på att brottsmisstänkta ofta frihetsberövas i väntan på åtal. Häktningstiderna kan vara långa, även för ungdomar. FN:s kommitté mot tortyr betonar att frihetsberövade personer inte alltid får omedelbar tillgång till försvarsadvokat eller läkarvård vid behov.

Det finns rapporter om att polisen inte hanterar anmälningar om våld i nära relationer, våld mot barn samt mot hbtq-personer på ett rättssäkert sätt.

Lagen föreskriver principen om oskyldighetspresumtion men Europarådet har uppmärksammat att principen inte alltid efterlevs. Kostnadsfri rättshjälp garanteras och tillgången till rättshjälp har utökats, bland annat till att även omfatta asylsökande. Människorättsorganisationer pekar dock på att det förekommer undantag och brister i kvaliteten när det gäller rättshjälp, i synnerhet på mindre orter. Den åtalade har rätt att välja sitt eget rättsliga ombud och staten är skyldig att tillhandahålla en försvarsadvokat om så önskas. Antalet advokater, vilket enligt Europarådet tidigare varit alltför lågt, har ökat.

Retroaktiv strafflagstiftning och dubbelbestraffning är inte tillåtet.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Straffrihet inom militären, poliskåren och kriminalvården har länge utgjort ett problem. En enskild medborgare kan anmäla polisen för brott eller tjänstefel, men ofta med begränsad möjlighet att få sin anmälan utredd och eventuella påföljder utdömda. Sedan 2018 har särskilt straffriheten inom polisen och militären uppmärksamats på hög politisk nivå, främst av justitieministern. Det finns också exempel från 2019 på åtal av en fängelsechef för mutbrott.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Sammetsrevolutionen 2018 har lett till omvälvande politiska förändringar och regeringen har påbörjat ett aktivt reformarbete. Behovet av förändringar uppstod ur ett utbrett folkligt missnöje med omfattande korruption och brister i tillämpningen av lagstiftningen som hindrade människor från att fullt ut åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Den nya regeringen har framförallt

inriktat sig på korruptionsbekämpning samt reformer inom domstolsväsendet och ekonomin.

Den före detta presidenten Serzj Sargsian (2008 - 2018) genomförde 2015 grundlagsändringar som stärkte premiärministerämbetet. När hans mandatperiod som president löpte ut valdes han till premiärminister av parlamentet. Det ledde till omfattande protester, ledda av oppositionspolitikern Nikol Pasjinjan, och resulterade i att Sargsian avgick i april 2018 och att Pasjinjan valdes till ny premiärminister av parlamentet månaden därefter.

Nyval till parlamentet hölls i december 2018 och genomfördes på ett demokratiskt och transparent sätt, enligt Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Organisationen konstaterade dock att valprocessens integritet behövde stärkas ytterligare genom reformer av bland annat valkommissionen.

Vid nyalet fick koalitionen My Step, under ledning av premiärminister Nikol Pasjinjan, absolut majoritet i parlamentet. Andelen kvinnliga ledamöter i parlamentet ökade från 18 till 23 procent. Vallagen innehåller bestämmelser om könskvotering som garanterar kvinnor minst 25 procent av mandaten, men till följd av valsystemets uppbyggnad och hur partierna tillämpar regelverket, blir andelen kvinnor i praktiken något lägre.

Efter grundlagsändringarna 2015 har Armenien ett parlamentariskt system, där den tidigare dominerande presidentposten främst har fått en representativ roll. Partiväsendet är förhållandevis svagt utvecklat med större tonvikt vid individer än vid ideologi och partiprogram.

Sedan 2004 finns det en människorättsombudsman i Armenien med ställning som en självständig myndighet och med uppdrag att säkerställa respekten för de mänskliga rättigheterna.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhällets organisationer uppger att de överlag kan bedriva verksamhet utan att riskera hot och repressalier. Information kan publiceras och spridas öppet, även om den innehåller skarp kritik mot regeringen. Flera organisationer beskriver att de har goda möjligheter att komma i kontakt med myndigheter och beslutsfattare och att möjligheten till direkt dialog

mellan stat och medborgare är tillfredsställande. Digitala verktyg har utvecklats för att underlätta för allmänheten att kommunicera med myndigheter och uttrycka sina synpunkter. Möjligheterna att påverka beslutsprocesser upplevs av civilsamhället vara större i frågor om till exempel miljö och hälsa än i frågor som jämställdhet eller hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter.

Tilltron till Armeniens civilsamhälle har traditionellt varit stark bland landets befolkning. Civilsamhällets roll och arbete anses ha underlättat den fredliga maktövergången 2018 och många civilsamhällesrepresentanter har efter Sammetsrevolutionen fått uppdrag inom ministerier, myndigheter och i parlamentet. Dessutom har civilsamhällesorganisationer i ökad utsträckning blivit samarbetspartners för utländska givare och därigenom även fått finansiering.

Det finns ingen lagstiftning som begränsar möjligheterna till etablering eller finansiering av civilsamhällets organisationer.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Enligt konstitutionen är tortyr och andra former av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning förbjuden.

Människorättsorganisationer har dock rapporterat om misshandel under polisförhör och bekännelser framtvungade under våld eller hot. Antalet sådana rapporter har minskat betydligt efter Sammetsrevolutionen 2018, men nya uppgifter om äldre fall av misshandel har kommit fram. Det finns inga rapporter om att politiska mord eller utomrättsliga avrättningar förekommer.

Dödsfall som inte är knutna till stridsinsatser utgör ett särskilt problem inom militären. Det förekommer uppgifter om allvarlig pennaism, även sådan som har resulterat i dödsfall, bland annat under den tvååriga värnpliktstjänstgöringen. Det finns inte exempel på att sådana misstankar har lett till rättegång. Problemen har dock beskrivits i en rapport av Helsinki Committee of Armenia i staden Vanadzor. Efter påtryckningar från anhöriga till avlidna har tidigare nedlagda undersökningar i vissa fall återupptagits. Människorättsorganisationer noterar att Försvarsministeriet numera oftare utreder dödsfall i armén. Enligt databasen Safe Soldiers for a Safe Armenia

har antalet dödsfall som inte är knutna till stridsinsatser minskat från 65 fall 2018 till 44 fall 2019.

Som en följd av Armeniens ratificering av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention innehar människorättsombudsmannen funktionen som nationell samordnare för att motarbeta systematisk användning av tortyr och annan omänsklig eller förnedrande behandling i fängelser och andra stängda institutioner inom militären. Det finns exempel på fall av misstänkt tortyr inom fängelseväsendet. I enstaka fall har dessa lett till rättegång.

Våld mellan interner utgör ett problem i landets fängelser. En starkt hierarkisk kultur råder och upprätthålls genom våld eller hot om våld. Fängelsepersonalen ingår ofta i det hierarkiska systemet eller bidrar till dess fortlevnad. Förhållandena i fängelserna är ofta starkt bristfälliga och överbeläggning har länge varit ett problem. Vissa av landets fängelser har hygienbrister, är överbelagda och har begränsad tillgång till hälsovård. FN:s specialrapportör för rätten till hälsa har uppgett att detta utgör en risk för smittspridning av tuberkulos. Justitieministeriet pekar på behovet av att bekämpa en kriminell kultur både i samhället i stort och i fängelserna. Hbtq-personer är särskilt utsatta för våld och förnedrande behandling i fängelser.

Det finns enstaka kända fall av människohandel i Armenien, oftast med inslag av internationell brottslighet.

Dödsstraff

Armenien åtog sig att inte tillämpa dödsstraff vid inträdet i Europarådet 2001. Dödsstraffet avskaffades 2003 både i fredstid och i krig. Den senaste avrättningen ägde rum 1991.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Lagstiftningen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden. En åklagares begäran om häktning granskas av domare, men begäran avslås sällan. En misstänkt kan sitta anhållen utan domstolsbeslut i högst 72 timmar. Efter regeringsskiftet 2018 har andra slags tvångsåtgärder blivit vanligare som alternativ till häktning, till exempel reserestriktioner. Häktning är dock fortfarande den vanligaste tvångsåtgärden.

Inga allmänna begränsningar förekommer när det gäller inrikes- eller utrikesresor. Den obligatoriska militärtjänsten uppgår till två år. Armeniska

medborgare som bor utanför Armenien och som inte inställer sig för militärtjänstgöring kan lagföras. Lagen medger i detta sammanhang strafflättnader för personer som är äldre än 27 år och avlägger böter.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Konstitutionen garanterar yttrande-, press- och informationsfrihet. Det är möjligt att rikta kritik mot makthavare och myndigheter utan risk för repressalier. I handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna lyfter regeringen på området yttrandefrihet fram informationsfrihet, mediefrågor och problem med hatrelaterade frågor. Vissa framsteg har noterats sedan 2018 vad gäller yttrandefrihet.

Freedom House benämner i sin rapport Freedom of Internet 2018 Armenien som ”fritt” istället för som tidigare "delvis fritt". Armenien är därmed ett av 19 länder där läget har förbättrats det senaste året. I Reportrar utan gränser pressfrihetsindex för 2019 placeras Armenien på plats 61 av 180 länder, jämfört med plats 80 år 2018.

En stor andel av mediehusen ägs av inflytelserika personer, vars politiska och ekonomiska intressen påverkar nyhetsbevakningen. Detta innebär en politiskt styrd rapportering och politisering inom vissa områden, till exempel rörande värderingsfrågor och hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter. Oberoende media är alltså i behov av utländskt ekonomiskt stöd för att kunna verka.

Vissa politiker och offentliga personer har, framförallt på internet, uttalat sig på ett sätt som kan uppfattas vara hets mot folkgrupp, samt riktat diskriminerande uttalanden mot religiösa minoriteter, asylsökande och flyktingar. Det allmänt sett friare debattklimatet sedan 2018 har fört med sig krav från enskilda parlamentariker om att lagstifta mot kränkandeuttalanden. FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering har rekommenderat Armenien att registrera, utreda och pröva fall om hets mot folkgrupp i domstol.

Tv är det mest populära nyhetsmediet. Internets roll som nyhetskälla växer snabbt, särskilt bland unga. Internetanvändarna uppgick 2019 till 72,4 procent av befolkningen.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Konstitutionen garanterar mötes- och föreningsfrihet. Större demonstrationer är enligt lag tillåtna efter anmälan till lokala myndigheter. Mindre demonstrationer är tillåtna även utan anmälan. Konstitutionen ger dock myndigheterna möjlighet att begränsa mötes- och föreningsfriheten om det bedöms nödvändigt för skydda andra grundläggande fri- och rättigheter, allmän ordning, hälsa eller moral.

Rätten till mötesfrihet respekterades under Sammetsrevolutionen 2018 och fortsätter att upprätthållas. Antalet demonstranter under revolutionens mest aktiva fas i april och maj 2018 beräknas ha uppgått till mellan 100 000 och 150 000 personer, vilket var betydligt fler än vid tidigare protester. Helsinki Committee of Armenia noterar att polisens metoder i samband med demonstrationer blivit mer återhållsamma.

Efter Sammetsrevolutionen har Armenien antagit nya lagar som reglerar utövandet av rätten till mötes- och föreningsfrihet. De viktigaste nya lagarna är lagen om offentliga organisationer samt föreningslagen, som bland annat reglerar möjligheter att generera inkomster och för miljöorganisationer att representera medborgare i domstol. FN:s särskilda rapportör för mötes- och föreningsfrihet har välkomnat Armeniens antagande av de nya lagarna, men framhåller samtidigt att myndigheterna bör underlätta och garantera genomförandet av de nya bestämmelserna.

Religions- och övertygelsefrihet

Konstitutionen garanterar religions- och övertygelsefriheten och ger armeniska apostoliska kyrkan en särskild ställning som nationellt trossamfund. I rättslig bemärkelse är stat och religion åtskilda, men inte i realiteten.

Kyrkan har historiskt sett haft ett starkt inflytande över samhällsutvecklingen. I samband med Sammetsrevolutionen ställdes krav på förändringar av kyrkans organisation och inflytande. Regeringen har, med hänvisning till den författningsmässiga uppdelningen mellan stat och religion, inte hört sammat kraven.

Människorättsombudsmannen har i sin rapportering beskrivit fall av diskriminering mot religiösa minoritetsgrupper, såsom Jehovas vittnen. Ombudsmannen har bland annat fört fram att minoritetsgruppers

trosinriktningar inte har respekterats i samband med religiösa ceremonier i skolan och i armén.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Arbetstagare har enligt lag rätt att bilda och tillhöra fackföreningar, att strejka och att förhandla kollektivt. Fackföreningar kan bli medlemmar av internationella paraplyorganisationer. FN:s specialrapportör för förenings- och mötesfrihet beskriver fackföreningarna som svaga och noterar att de saknar erforderligt statligt stöd.

Armenien har ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta kärnkonventioner.

Lägsta ålder för anställning är 16 år, men undantag kan göras från 14 års ålder med föräldrars tillstånd. För yngre barn är barnarbete förbjudet enligt lag. Det finns lagar och mekanismer som är utformade för att skydda barn från att utnyttjas på arbetsplatsen.

Arbetslösheten vid utgången av 2019 uppgick till 17 procent. Arbetsmarknaden är inte reglerad i tillräcklig utsträckning och det saknas skyddsnet för anställda vid uppsägning. Ungefär hälften av kvinnorna arbetar utanför hemmet, jämfört med omkring 70 procent av männen. Kvinnor arbetar deltid i större utsträckning än männen och i lågavlönade arbeten i den informella sektorn utan tillgång till föräldraledighet och barnomsorg. Löneskillnaderna mellan kvinnor och män är betydande och få kvinnor innehar ledande befattningar. Den informella ekonomin är omfattande och beräknas av Internationella valutafonden uppgå till omkring 36 procent.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Tillgången till fri allmän sjukvård är garanterad i författningen, men i praktiken förekommer variationer både avseende tillgång och kvalitet, särskilt för personer i socialt utsatta situationer och personer på landsbygden. FN:s specialrapportör för rätten till hälsa noterar att det ofta är nödvändigt att betala för att få tillgång till vård, vilket leder till att hälso- och sjukvården upplevs som för dyr för vissa delar av befolkningen.

Medellivslängden är 78 år för kvinnor och 71 år för män. Enligt Världshälsoorganisationen uppgick 2017 mödradödligheten 11 kvinnor per 100 000, vilket innebär en marginell minskning från 2015 då motsvarande siffra var 12 kvinnor. Enligt UNICEF var barnadödligheten 6,4 barn per 1000 födda 2018 jämfört med 7,1 barn 2016. Diskriminering mot människor som drabbats av hiv rapporteras av flera organisationer.

Abort är tillåtet sedan 1955. Enligt FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor (CEDAW) har Armenien en särskild budgetpost för gratis distribution av preventivmedel och för modernisering av medicinska kliniker på landsbygden. CEDAW uppmärksammar samtidigt att resurserna är små och att kvinnor ofta har begränsad tillgång till sjukvård och preventivmedel.

Civilsamhällesorganisationer har kritiserat regeringen för bristande information till allmänheten om förorening av miljön och dess risker. Samtidigt finns en växande diskussion om miljöproblem i landet. Gruvor, mindre vattenkraftverk och fiskfarmer anges utgöra hot mot tillgång till och kvalitet på vattnet. Förorenade utsläpp i vattendrag förekommer. Problemen med dålig luftkvalitet i huvudstaden Jerevan uppmärksammas allt mer.

Inom psykiatrin tillämpas fortsatt föråldrade metoder, så som övermedicinering och långvarig eller godtycklig inläggning på sjukhus.

Rätten till utbildning

Den grundläggande utbildningen, som omfattar nio års grundskola, är obligatorisk och avgiftsfri. Det förekommer att elever måste betala för en del av undervisningsmaterialet. För elever som bor utanför större städer kan det vara svårt att få tillgång till skolor med tillräckliga lärarresurser. Nästa utbildningsnivå, motsvarande treårig svensk gymnasieutbildning, är frivillig och avgiftsfri. Högre utbildning finansieras av staten för vissa utbildningar och på vissa universitet.

Enligt UNICEF möter barn med funktionsnedsättning och barn från socialt utsatta familjer hinder för att få tillträde till skolgång. Inskrivning och närvaro för barn från etniska minoritetsgrupper är lägre än genomsnittet. UNHCR rapporterar att barn och ungdomar med flyktingstatus har svårare att få tillgång till gymnasieutbildning, och har därför rekommenderat

Armenien att tillgängliggöra utbildning för asylsökande barn och barn med flyktingstatus samt att erbjuda språklektioner i armeniska.

UNESCO har uppmanat Armenien att fortsätta arbeta för att tillgängliggöra utbildning, med särskilt fokus på barn från socioekonomiskt utsatta hem samt barn med migrantbakgrund.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

I FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index över mänsklig utveckling för 2019 placerades Armenien på plats 81 av totalt 189 länder, en förbättring med två placeringar sedan 2017.

Hög arbetslöshet och stora inkomstskillnader mellan olika grupper i samhället och olika regioner inom landet har bidragit till utvandring och säsongsbetonad migration. Många är beroende av remitteringar från familjemedlemmar som arbetar utomlands. Låg inflation och stark ekonomisk tillväxt på senare år har dock lett till att fattigdomsnivåerna sänkts. Andelen människor som lever i fattigdom beräknas till omkring tio procent år 2018, den lägsta siffran sedan 2010.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Enligt lag har män och kvinnor samma rättigheter, men diskriminering på grund av kön är fortsatt ett problem, både i den privata och i den offentliga sektorn. Patriarkala strukturer är djupt rotade och stereotyper vad gäller kvinnors och mäns roller inom familjen och i samhället är utbredda.

Våld i hemmet faller under allmän strafflag. En lag mot våld i hemmet godkändes 2017 efter utdragna diskussioner i parlamentet. Konservativa grupper motsatte sig lagförslaget som blev föremål för en intensiv offentlig debatt under året. Armenien tillkännagav samtidigt sin avsikt att tidigt 2018 ratificera Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen). Sedan dess har frågan om Istanbulkonventionens ratificering blivit politiserad, då vissa grupper i samhället anser att konventionen står i strid med så kallade traditionella familjeroller.

Våld i nära relationer är ett förhållandevis utbrett problem, men få fall anmäls, bland annat på grund av socialt stigma och skuldbeläggning av offret. Människorättsorganisationer bedömer att mörkertalet är relativt stort. Det finns också flera exempel på att polisen inte har hanterat anmälningar om våld i nära relationer på ett korrekt sätt. Sedan 2017 finns en lag mot våld i hemmet, men denna har kritiserats av civilsamhället för att vara alltför vagt formulerad och inte i tillräcklig utsträckning motverka våld i hemmet. FN:s antitortyrkommitté har uppmanat Armenien att skyndsamt ta fram lagstiftning som kriminaliserar våld i hemmet och säkerställa effektiv efterlevnad. Sexuellt umgänge som genomförs under tvång är kriminaliserat också inom äktenskapet. Europarådet pekar på att processrättsliga skäl gör det svårt att bevisa sådana brott i en rättegång.

Den utbredda förekomsten av könss selektiv abort placerar Armenien bland de länder i världen med störst könsskillnad i födelsetalen. Enligt FN:s befolkningsfond (UNFPA) föds det 111 pojkar per 100 flickor. FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor (CEDAW) har uppmanat Armenien att säkerställa att könss selektiva aborter upphör med omedelbar verkan.

Det finns enstaka kända exempel på förekomst av människohandel med kvinnor och barn. Regeringen har i samarbete med bland annat civilsamhälles organisationer, lokala medier, biståndsorganisationer och genom regionalt samarbete i stor utsträckning lyckats stävja människohandeln. En lag som trädde i kraft i juni 2015 fastställer standardprocedurer för att identifiera, stödja, skydda och återintegrera offer för människohandel. Den ger utländska offer samma rättigheter som armeniska.

Det finns ett flertal armeniska människorättsorganisationer som arbetar för jämställdhet och kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, till exempel genom att bekämpa våld mot kvinnor och flickor.

Barnets rättigheter

Enligt UNICEF har Armenien en relativt väl utvecklad lagstiftning för att skydda barns rättigheter. Samtidigt förekommer det brister i genomförandet och i praktiken. Armeniens regering har särskilt uppmärksammat problem med våld mot barn i hemmet. Tillgången är begränsad vad gäller tillförlitlig information och statistik om omfattningen av våld mot barn i hemmet, vilket

påverkar regeringens möjligheter att utforma lämpliga och förebyggande åtgärder. Det finns ett lagstadgat skydd mot sexuellt utnyttjande av barn. FN i Armenien noterar att institutionalisering av barn är det främsta alternativet för omhändertagande av barn och menar att detta ökar risken för vanvård och våld. FN har rekommenderat Armenien att införa fler alternativ för omhändertagande.

Människorättsombudsmannen har mandat att bevaka barns rättigheter och följa genomförandet av barnkonventionen. Armenien har ett nära samarbete med UNICEF och blev 2018 ett så kallat vägvisarland inom ramen för det globala partnerskapet End Violence Against Children, som lanserades av FN:s generalsekreterare 2016. Under 2019 organiserades flera kampanjer i samband med barnkonventionens 30-årsjubileum.

Enligt FN:s landkontor i Armenien levde två procent av barn under 18 år i extrem fattigdom 2017, medan 31 procent levde i fattigdom. De geografiska skillnaderna var stora, i vissa regioner levde vartannat barn i fattigdom. FN:s specialrapportör om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi har uttryckt stark oro över avsaknaden av långsiktigt hållbara offentliga program för att stärka familjer och föräldraskap samt de begränsade resurser som finns tillgängliga för barn och familjer som lever i utsatthet. Det finns även exempel på barn som tvingats in i prostitution, tvångsarbete eller tiggeri för att bidra till familjens försörjning.

Det är lagligt för barn att arbeta från 16 år, och undantagsvis redan från 14 år om föräldrarnas godkännande föreligger. Arbetsveckan får vara högst 24 timmar för barn i åldrarna 14 till 16 år och 36 timmar för barn i åldrarna 16–18 år.

Enligt lagstiftningen är lägsta ålder för straffbarhet 16 år. För mer allvarliga brott som mord är straffbarhetsåldern 14 år. Sexuellt utnyttjande av barn kan leda till fängelse i mellan 7 och 15 år. Barnpornografibrott kan medföra fängelsestraff i upp till sju år.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Författningen förbjuder diskriminering på grund av etnisk tillhörighet eller religion. 98 procent av Armeniens befolkning är etniska armenier. De största etniska minoriteterna är yazidier, omkring 1,2 procent, och ryssar, 0,4

procent. Nationella minoriteter inom respektive politiskt parti är garanterade representation i parlamentet.

Utbredda sociala och kulturella fördomar förhindrar minoriteter att fullt ut delta i samhällslivet. Det görs få anmälningar om diskriminering på etnisk grund. Staten har av FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering uppmanats att underlätta minoriteters tillträde till rättssystemet. Kommittén har rekommenderat Armenien att införa definition och förbud av hatbrott i brottsbalken. Toleransen mot religiösa minoriteter är begränsad och det finns uppgifter om diskriminering på religiös grund. Efter en lagändring 2013 får Jehovas vittnen och andra, som av religiösa skäl vägrar att göra värnplikt, inte längre fängslas för detta. De har istället möjlighet att göra vapenfri tjänst.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Författningen förbjuder alla former av diskriminering. Lagstiftning som värnar hbtq-personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna finns inte, till exempel saknas rättslig grund för att motverka hatbrott eller andra brott som riktas specifikt mot hbtq-personer.

Stereotypa uppfattningar om hbtq-personer är vanligt förekommande. I den offentliga debatten hörs ofta argument om att så kallade traditionella värderingar står i kontrast till så kallade europeiska värderingar, där hbtq-personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna inkluderas.

Diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet påverkar flera aspekter av livet för många hbtq-personer i Armenien, bland annat familjerelationer, möjligheter till anställning samt tillgång till bostäder, utbildning och hälsovård. Transpersoner är särskilt utsatta för fysiska och psykiska övergrepp och trakasserier.

Hbtq-personer som utsätts för våld, trakasserier och hatbrott kan i praktiken sällan räkna med ett adekvat ingripande från armeniska myndigheter. I fängelserna är hbtq-personer särskilt utsatta, och rapporter förekommer om att hbtq-personer hålls fängslade under sämre förhållanden än andra. Fysisk och psykisk misshandel av hbtq-personer rapporteras förekomma under militärtjänsten. Män som i samband med inställelse till militärtjänst uppger att de är homosexuella nekas ofta tjänstgöring. Fullgjord militärtjänst

värderas ofta högt och att inte göra sin värnplikt kan påverka karriärmöjligheter.

Under 2018 dokumenterade organisationen Public Information and Need of Knowledge (PINK) 15 fall av påstådda brott mot hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter. Fyra av de drabbade hbtq-personerna sökte hjälp från ombudsmannens kontor. Ingen sökte hjälp från brottsbekämpande institutioner. Tre av fallen hänsköts till domstol, medan det fjärde avskrevs. FN:s specialrapportör för förenings- och mötesfrihet noterade att ett hbtq-forum som skulle ägt rum i Jerevan i november 2018 ställdes in av oro för deltagarnas och organisatörernas säkerhet.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Armenisk lagstiftning reglerar rätten att söka asyl och skydd för flyktingar. Förutom de grundläggande rättigheterna som följer av flyktingkonventionen ger den nationella lagstiftningen subsidiärt skydd. De flesta asylansökningarna beviljas. Det finns möjlighet att överklaga beslutet till förvaltningsdomstol, men inga specifika procedurer finns för asylsökande.

Myndigheterna samarbetar med FN:s flyktingorgan (UNHCR) och andra humanitära organisationer för att ge skydd och bistånd till flyktingar, asylsökande och statslösa personer. UNHCR:s bedömning är att regeringens beslutskapacitet är låg när det gäller asylansökningar, särskilt när det rör ärenden på främmande språk och med tolkning. Enligt UNHCR finns en brist på domare med djupare kunskaper om migrationsrätt.

Migrationen till Armenien består främst av etniska armenier från Mellanöstern och, i viss mån, från Ryssland. Tre fjärdedelar av landets närmare 20 000 asylsökande och flyktingar kommer från Syrien och är etniska armenier. Under 2019 greps 15 utländska medborgare för olaglig inresa i landet, att jämföra med 28 under samma tidperiod 2018.

Etniska armenier beviljas medborgarskap i Armenien enligt en förenklad procedur, men språkbarriärer och den höga arbetslösheten utgör utmaningar när det gäller integration av dessa nya medborgare. Asylsökande har rätt att arbeta. I praktiken är det dock svårt för många asylsökande att få arbete eller utbildning under den tid då deras ansökningar handläggs. Medborgarskap är en förutsättning för rösträtt och att ställa upp i allmänna val.

Utvandringen från Armenien är fortfarande större än invandringen.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Författningen förbjuder diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Trots det förekommer diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Det saknas statliga program för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att träda in på arbetsmarknaden och de offentliga ersättningarna är för låga för att kunna erbjuda en dräglig livsmiljö. Majoriteten av personer med funktionsnedsättning lever i fattigdom och den allmänna kunskapen om funktionsnedsattas rättigheter är mycket låg. FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning rekommenderade Armenien att tillsätta resurser för att utveckla stöd och service, inklusive personlig assistans som skulle underlätta för funktionsnedsatta att leva mer självständigt.

Medierapporteringen som rör funktionsnedsatta är ofta stereotyp och med en nedsättande ton. Offentliga byggnader och kommunikationsmedel är sällan tillgänglighetsanpassade och tillgången till teckenspråkstolkning är mycket begränsad.

Lagstiftningen föreskriver en stegvis övergång från allmän utbildning till särskild inkluderande utbildning för barn med funktionsnedsättningar fram till 2025. Trots utvecklingen mot en mer inkluderande utbildning saknar många barn med funktionsnedsättningar fortfarande tillgång till barnomsorg, utbildning och adekvat hälso- och sjukvård. Många icke-statliga organisationer rapporterar att skolor saknar fysisk tillgänglighet och tillgång till anpassade läromedel. Oftast saknar lärarna relevant utbildning om inkluderande utbildning.

VII. EXEMPEL PÅ SVENSKT OCH INTERNATIONELLT ARBETE RÖRANDE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH RÄTTSSTATENS PRINCIPER I ARMENIEN

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Armenien.

Mot bakgrund av den reformvilja som den nya regeringen visade efter Sammetsrevolutionen 2018 beslutade Sveriges regering i juni 2019 att inleda bilateralt utvecklingssamarbete med Armenien.

Redan tidigare har visst stöd kunnat lämnas för regionala projekt, med fokus främst på att stärka civilsamhället, bland annat inom jämställdhet, mediefrihet och hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter. En del av detta stöd kanaliseras genom svenska civilsamhällesorganisationer. Därutöver har stöd gått till att stärka kvinnors politiska deltagande, genomförande av 2018 års nyval, reformering av parlamentet och reforminriktat forsknings- och analysarbete.

Sverige stödjer även insatser som syftar till konfliktlösning och försoning, till exempel genom ett projekt för att främja kvinnors medverkan i fredsprocessen om Nagorno-Karabach. Sverige har även stött ett regionalt nätverk för forskare och politiska analytiker som författat gemensamma artiklar på konfliktrelaterade teman.

Sverige stödjer Europarådets arbete för att motverka våld mot kvinnor och flickor, våld i nära relationer samt för att möjliggöra ratificering av Istanbulkonventionen. Flera biståndsprojekt fokuserar på att stärka kvinnliga politiker och bidra till ökat fokus på jämställdhetsfrågor i politiken, samt att främja kvinnligt entreprenörskap.

EU:s samarbete med Armenien har växt sedan 2018. Mänskliga rättigheter och värderingsfrågor liksom reformer av rättsväsendet är högt prioriterade. Armeniens bredare reformagenda diskuteras återkommande i dialog med EU.

Ett stort antal FN-organ är närvarande i Armenien, dock med varierande personal- och ekonomiska resurser. Samarbetet mellan Armeniens regering och FN är överlag gott och nära. De mest framträdande FN-organen på plats är UNDP, UNICEF, UNHCR och UNFPA.

Sverige är en av de största givarna till genomförandet av Europarådets handlingsplan för Armenien avseende mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer.

Den senaste granskningen av Armenien i FN:s universella granskningsmekanism (Universal Periodic Review, UPR) genomfördes den 22 januari 2015. Sverige lämnade då rekommendationer till Armenien om att skapa en formaliserad dialog med civilsamhället om människorättsfrågor, om stärkande av rättsväsendets oberoende och transparens, tillförsäkrande av yttrande- och församlingsfrihet och kring åtgärder för att säkra

genomförande av fria och rättvisa val. Armenien accepterade dessa rekommendationer. Under 2019 hölls förberedande möten för en ny granskning i januari 2020.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1993. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 1993. Det tillhörande protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1993. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1993.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1993. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2006.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1993. Det tillhörande protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2006.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1993. Det fakultativa protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2005. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2005. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om skydd för migrantarbetare och deras familjers rättigheter, *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families (ICRMW)* har inte ratificerats.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2010. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2011.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades 1993. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1993.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* har inte ratificerats.

Regionala instrument (UD-EU)

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)*, ratificerades år 2002.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the Protection of National Minorities*, ratificerades 1998.

Europeiska stadgan om landsdel- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, ratificerades år 2002.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, undertecknades år 2018 men har ännu inte ratificerats.